

૬૪૮૫

મહારાજ ધિરાજ વનરાજ
ચાવડાના નાટકનાં
ગાયનો. ૬૪૮૫

રંગનાર,

એમ. એમ. શેડ,

છપાવનાર

બુકસેલર, કેશવલાલ જેયંદ

તથા

મોહનલાલ જેયંદ.

અમદાવાદમાં

સલાધોસના દરવાજે 'સરસ્વતી' પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ

સંવત ૧૯૫૩.

સને ૧૯૯૨.

કિંમત ર આના.

(સર્વે હક પ્રસિદ્ધ કલાને સ્વધીન.)

ગુર્જપતિ મહારાજ વનરાજ ચાવડા

ના નાટકનાં ગાયનો. ૬૪૮૫

ઈશ્વર સ્તુતિ.

રાગ ધનાશ્રી.

સર્વપાત્રો— (વિનતી ધરજ્યો ધ્યાન.) ઐ રાહ.

સા'ય કરો જગનાથ. અમોને સા'ય કરો જગનાથ. ટેક.
શિશ નમાવી અરજ કરીયે, પાયે પડી જોડી હાથ. અમોને.
કામ આરંભીયે આપ પ્રતાપે, પુર્ણ કરે તે નાથ. અમોને.
દોષ આવે તે નાથનિવારી, ક્ષમા જણો તમ આજ. અમોને.
સેવક હરી આજ વહેછે, સર્વ મળી સંગાથ. અમોને.

સ્થળ—ભુવડની કચેરી કલ્યાણીમાં.

ભુવડ— ગિતિ.

મીર સચીવ તું મારા, કહે મુજને સૌ રાજ જતાંત આજ;
મુણવા ઉમંગ રાખું, પ્રજા મમતી દીલ ધરી દાજ;

ધન્દ્રસલાની ગજલ.

મીર—(નારીના કટાક્ષ પાસે પુરૂષ ગુલામ.) ઐ રાહ.

મહારાજ આપ રાજમાં, નધી કોઈ ખામી;
પ્રજા સૌ ખુશી થાય; ન્યાય અદલ પામી.

આપ પાળો પ્રભને, પુત્રની પ્રમાણુ;
 સર્વ દેશ કેરા નૃપ, આપ માને આણુ.
 પામે શીશુ શાળા માંહી, કેળવણી પ્રકાશ;
 ખુબ હુનરશાળા માંહી, હુનરનો આભાસ.
 ચોર, ખુની ધ્યુતિઓ, નહિં આપ રાજમાં;
 મોજ મજ માણે સૌ, સૌના કાજમાં,
 જરા શીકર કરશે નહીં આપ રાજની;
 સર્વ બંદોબસ્ત રાખું, સહુ સમાજની.

શંકર કવિ— કવિત.

સિંહાસન જળ ચડે, જ્યું સુર વૈમાન ચડે;
 દેવનકી કૃપા બડે, એસે ભૂવડ ભુપાલ હે.
 ગઈ આલણુ પ્રતિપાળ, દીન દુઃખભંજન દયાલ,
 દુષ્ટકું કરત બેહાલ, એસો સોલંકી મહીપાલ હે,
 બિબેક મે બડો ચતુર, રણમે નહિ ગુમાયો તુર;
 પ્રજા સુખમે હુઓ પુર, રામરાજ કહાયો હે.
 રૂપ રંગ કામ જૈસો, ન્યાયમે રામ જૈસો;
 સુખનમે ઇંદ્ર જૈસો, તુજ માતૃને જાયો હે.

કવિત.

ચાવડાકે વંશમે, જ્યશીખરી પ્રગટ બયો;
 સીંહકી મીલાશે વો, જંગલમે જનાયો હે.
 પ્રજા સખ ધ ત પ્રિત, જનત સખ રાજરીત;
 વેરીઓકે વૃદ્ધ બિચ, મેધ રૂપ, મનાયો હે.
 રૂપમે હે ઇંદ્ર જૈસો સુરમે હે અરજુન જૈસો;
 બિધામે ગહતમ જૈસો, એસો ક્ષત્રી વીર હે

તે બડો ચતુર શાણો, ન્યાયમેં નિપુણ બણો;
 ગુર્જર કે રાજ માનો વૈરમેં વો કીર હે.
 ગુજરાતકી ભુમી રસાલ, ગરીબોકું કીયા નાલ;
 દીન દુઃખખંજન દયાલ, કરને વાલો બયો હે.
 કહત કબિ શંકર દાસ, દુષ્ટોકો હુવો નાશ;
 સુખ હે ઉતકી પાસ, દુઃખ સખ ગયો હે.

શુવડ—[સુણો દીક્ષી સખત ધરનાર] એ રાહ.

શું બેશી રહ્યા સાંભળી ધણું, સરદારો શુર ક્યાં ગુમાવ્યુરે ટેક.

ઝટ કરો તેને આપણે સર્ણુ. સં

૧ ૨ ૩ ૪
 સુણો ચંદ્ર, દંદ, બટ, વીર. સં

૫ ૬ ૭ ૮
 વેદ, મારથી સીંહ ને, ધીર. સં

૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨
 સીંધુ, ધનવિ, પટુ, બીમ, સં

૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬
 મીર, ગીરી, સામંતને ધીમા સં

તમ છતે હજુ કેમ સ્વતંત્ર, સં

ફરો ઝટ જઇ તેને પરતંત્ર, સં

બનો શુરવીર બાંધી હથિઆર, સં

બચો જીતવા કરો નહીં વાર, સં

આજ સુધી મુને હતી નહીં બાણ, સં

હવે નિશ્ચય લેવો મારે એનો પ્રાણ. સં

ઝટ કરવું ગુર્જર જઇ હાથ. સં

જયશીખરને કરે લુભી સાથ.

સં

સર્વ સરદારો—(અરે લાલદેવ ઇસ તરફ જલ્દ આ) એ રાહ.

મહારાજ સુખથી, શું ખોલો વચન;

નહીં ચિંતા રાખો, કાંઈ તમે મન.

હજી અંગમાં છે, અમારાં પ્રાણ;

કદી ખોઈશું નહીં, અમારું રે માન.

નહીં કરીએ આપનું, દરમ અન્ન;

લડીશું જીતાં થતાં, જીવ અને તન.

શું વિશાત જયશીખરીની, મહારાજ,

જઈ ઝટ કરીએ, કળજ ગુજરાત.

ધડી એકની અમને, લાગે ન વાર;

રજા લઈ જઈએ, આપની નામદાર;

સ્થળ—પંચાસરમાં જયશીખરની રાજ્યસભા.

કવચની—(દરશન બિન અખિયાં તરસ રહી.) એ રાહ.

અપને દરસનસે સુખ ભયા;

સુખ ભયા, સખ દુઃખ ગયા

અપને૦

છત્રપતિ આપ હો શિરતામ;

સખ રૈયત પ્રજાપાલ ભયા,

અપને૦

ન્યાયવંત નેકી દુઃખ ભંજન;

પ્રજા હીત સખ કામ કીયા.

અપને૦

ઐસા દયાવંત, જયશીખર રાજ;

સખ દુર્જનકા નાશ ભયા.

અપને૦

બોત હે સુખ રતી નહીં હે દુઃખ;

જીલ્લે દીલ સખ શંત કીયા.

અપને૦

સર્વ પ્રજા--

ભુપ કલ્યાણ.

ફરિયાદ ફરિયાદ ફરિયાદ, સુણો મારાજા ફરિયાદ;
આંઘ્યા આપ પાસે અમે, ખરી લેવા દાદ. એ ટેક.
લશ્કર મોઢું આવી અમને, નડે મારાજા બહુ,
ઘર બાળી ધન કાઢે સહુનાં.

મકનજી—.....હું હું મુખે કહું. ફરિયાદ.

ધીરા પટેલ—મુજ પુત્રને પકડી જઈને કીધોછે ગુલામ;
દયારામ શેઠ—લુટી લીધા દમડા તેથી, નહી રહી દીલ હામ. ફરિયાદ.

પ્રીતમલાલ—પ્યારી મારી ગુલામ જેવી, પુરણીમાનો ચંદ્ર,
તેને પકડી કબજે કીધી, બનાવી મુજને અંધ. ફરિયાદ.

નાથલો—છેતર મારું બાળી મુચ્ચું, ઘર ઝુંપડી તે સાથ,
હાય હવે હું કરવું મારે, હેઠળ પડ્યા મુજ હાથ. ફરીયાદ.

સૌ પ્રજા—મીર નામનો કાઠા સોલંકી, આવ્યો લશ્કર લઇ;
દક્ષિણમાંથી આવ્યો એવું, ભાસેછે એમ સહી. ફરિયાદ.
અનેક તરેહનાં કળેટા દેતો, આવે છે આ તરફ;

માર મારી પછસા ધન લુટી, બતાવેછે નીજ ગર્વ. ફરિયાદ.

આપ રાજ્ય નીચે રહી સ્વામી, પાત્રીયે આવાં દુઃખ;
કાણુ હમારાં કળેટા કાઢી, પમાડશે અમ મુખ. ફરિયાદ.

જયશિખર—

એત.

અરે એ દુષ્ટ કેમ, કરેછે આવું કામ;

પ્રજા પીડેથી શું? પહોચશે એની હામ.

હાય શુરવીર તો, આવે મુજ સામે.

આમ તેમ બાજીને, તે નડેછે નકામે.

બડો બડો સુરપાળ હવે, યાઓ તમે તઇયાર;

સત્રુને સંહારી, કરો વિજયનો પોકાર.

ખિહાગની લાવણી.

સુરપાળ—[મિજ ઉપર ગુજરી પીતા પાદશાહ જાણી.] એ રાહ.

મહારાજ આજ અપ, આમ વદો શે વાણી;

એ મીરના શા છે ભાર. કરું કેદ આણી.

સિંહ છોડી શિયાળવું, કેટલે દુર જવાનું;

સોલંકી શીટી ગુરજર રાજ થવાનું.

એ નથી માણસ પણ શ્વાન રીત મેં જાણી;

કરડે મારેલા પાણુ, એજ એધાણી.

ઝટ જઈ કરું એને કબ્જ, ધસડી આંહી લાવું;

જેમ શિયાળ ખેંચે શ્વાન, એમ લઈ આવું.

જઈ કરું સૈન્ય તપ્યાર, લડવા જઈ;

રાખી ખેસો આંહી હામ પાછો ઝટ આવું.

સ્થળ—કલ્યાણીમાં ભુવડની કચેરી.

ઝીઝાટી દાદરો.

હારેલું સૈન—[નાગનકે બચે નાગ ઉસે પ્યારન કરના] એ રાહ.

મા'રાજ આજ સાંભળો, દિલગીરી વાતરે;

સૈન્ય આપણુ હારયું, દિલગીરી વાતરે.

મીર તણી ધાત થઈ, દીલગીરી વાતરે.

કરવો શો ઉપાય હવે, દીલગીરી વાતરે.

સર્વ સૈન્ય ખુટી ગયું, દીલગીરી વાતરે;

બચ્યા તેથી આગ્યા કેવા, દીલગીરી વાતરે.

સુરપાળ શુરો બહુ, દીલગીરી વાતરે.

હારે એવો નથી કદિ, દીલગીરી વાતરે.

સ્થળ—સુરપાળનું ખાનગી ઘર.

સુરપાળ— ગુરૂગોવિંદના મહિનાનો રાગ.

સ્વસ્તશ્રી પંચાસર ગામ, દીપે અતિ સાફરે;
 સુરપાળ તમેને પ્રણામ, મળવા મન ધારે.
 કલ્યાણીથી લખીતંગ, ભુવડ મહારાયરે;
 લખવાનું કારણ એહ, મદદનું થાયરે.
 છો અતિ શુરવીર સરદાર, ચતુર બહુ શાણુરે;
 આવો અમ મદદે આજ, પામો બહુ નાણુરે,
 વળી આપું હું અડધું રાજ, જીતેથી બાધરે;
 નહીં કરશે વિચાર દીલ માંહી, આવો જટ આંહીરે.
 સંવત ઓગણી છેતાળીસ, અસાડ અધારીરે;
 અષ્ટમી તિથી બુધવાર, અતિ મનોહારીરે.

સ્થળ સુરપાળનું સયનગૃહ.

સુરપાળ— સોયણી ગજલ.

સુષ્ પ્યારી, આજ મારી, વાત ને કહું તુને;
 સોલંકી ભુવડે શણે, બોલાવ્યો પ્રીતે મુને. સુષ્
 વળી કાવ્યું એટલું માગ્યું, આપવા ઇતેજર છું.
 કહે શી મરજી છે તારી? કરવા તે હું તૈયાર છું. સુષ્
 કે' શું કરવું મારે, મદદ કોની મારે જઈ;
 સત્વર બોલી દે જેથી હું, જવાને તૈયાર થઈ. સુષ્

કુસુમમતી—(કામણ દીસે છે અલબેલા તારી આંખમાં.) એ રાહ.

પ્રીતમ આમ વદોછો શાને કારણેરે,
 શાને કારણેરે, શી ધારણેરે.

પ્રીતમ.

ધણા દીન આપે લુણુ ખાધું, કેમ ભુલીએ તે હમે ખાધું.
 રાખ્યા ખાળક સમ જાણીને, ખારણેરે. પ્રિતમ૦
 આવો અવસર જ્યારે આવે, શત્રુની કુમકે જાવે;
 એ અઘટિત કહેવારે, દુનિઆદરનેરે. પ્રિતમ૦
 ક્ષત્રી રીતી કેમ વિસારો, મનુષ્ય ધર્મ કેમ ચિત ન ધારો;
 માટે જવું, શત્રુ જીતવા કારણેરે. પ્રિતમ૦
 રણમાં ઝુંઝવો શિશ તમારા, કિર્તી થંભ રોષાવો સારા;
 ભગનીની કુમકે ધાઓ, આ વારનેરે. પ્રિતમ૦
 કદી મળે પૃથ્વીનું રાજ, તે છંડો મારા શીરતાજ;
 લુણુ હરામન કરવું, ધનની ધારણેરે. પ્રિતમ૦

સ્થળ ભુવડની કચેરી.

ભુવડ— (વારાંગના વીચારી વદોરે) એ રાહ.
 થઇ ગર્વીષ્ટ દેખાડે તે જોર, અગ્નશું શાદુંલ શુર બતાવેરે;
 ખુબ ચડયો છે એ દુષ્ટને તોર; અગ્ન૦
 કદી સુજનને હજાર દે ગાળ. અગ્ન૦
 પણ લાગે નહીં તેને મન જાળ, અગ્ન૦
 હજી જોયા નથી તેને મુજ હાથ; અગ્ન૦
 એક પળમાં દાખુ ભૂમી સાથ; અગ્ન૦
 શું જાણતો હશે તે મન, અગ્ન૦
 હણુ આજ હું તેનું તન; અગ્ન૦
 સહુ સરદારો થાઓ તૈયાર, દુસ્મન દલ હણવા જાવુંરે.
 કરો કાંઇ ન આંહી તમે વાદ, દુસ્મન૦
 એક ધડી આંહી રે'વું હરામ; દુસ્મન૦

કે પહોંચાડું હું એની હામ

દુરમન.

સ્થળ—જયશીખરીનું શયનગ્રહ.

જયશિખર—

ખનજરા.

મુને રબ્બ દીયો પ્યારી મારી, કરું રણમાં જવા તૈયારી ટેક.
આવ્યો સોલંકી લડવા કાળે, હામ ધરીને મનમાં આળે.

જનવું ઉતારવા મદ પ્યારી. મુને.

કરી પ્રબ્બ બહુ હેરાન, કીધાં ગામ બાળીને વેરાન;
તેથી કરવી સબ્બ તેને ભારી. મુને.

આવ્યો સીંહની સામે શિયાળ, કેમ નહિ આવે તેનો કાળ;
શુ આવ્યો આંહી વિચારી. મુને.

માટે જરૂર જવું જોઇએ મારે, શત્રુને હણવા આ વારે;
તારે રહેવું આંહી ધીર ધારી. મુને.

રૂપસુંદરી—(રાજાએ પ્રબ્બને પુત્ર ગણીને પાળવી) એ રાહ.

ઝીંઝાટી દાદરો.

આ શું વદો છો પ્રીતમ, મુખથી તમે;

આપ વિના અત્રે મુને, કેમરે ગમે. આશું.

લહુ શત્રુ સામી આજ, સંગે રહી મા'રાજ;

આવવાને હોંશ્ત્ર ધરું, પ્રીતમ મારા આજ. આશું.

ધડીએક વિયોગ મુને વર્ષના સમાન;

પ્રેમ આપનો પ્રીતમ, જળ મીન પ્રમાણ. આશું.

જયશીખર— સીંહાનો કનરો.

આમ નહીં વધું યોગ્ય પ્યારી, સંગે આવવા શું હીમત ધારી. આ.

નથી રણમાં કાંઈ રમવાની રમત, ગમત નથી કાંઈ નાટકની પ્યારી.
પડશે ઝટાઝટ શિશ ભુમીપર, લોહીની સરીતાવ'શે ત્યાં નારી. આ.
ખડખડાટ તરવારો ખખડશે, બડડ ગોળી બંદુકની ભારી. આ.
નથી કાયરનું કામ ત્યાં કાંઈ, જોઈએ હામ અતી લડવાની. આ.
માટે રહો ધીર ધારી અહીંઆં, આવવા વિચાર કરો ન પ્યારી. આ.
રૂપસુંદરી વીજોગી બાર માસીનો રાગ.

હામ હરવો નહીં તમે પ્યારા, ન્યારા કર નહીં તમનેરે;
સત્રે લઈ જવા કૃપા કરો પીયુ, નહીં તરછોડો આજ મનેરે હા.
હું પૂત્રી ક્ષત્રીની હું સ્વામી, નહીં ડગવાની રણમાં જરીરે;
બતાવું રણમાં હાથ હું સારો, ધારો દય દીલે આજે ખરીરે. હા.
જયશીખર— જોપલી રાહ.

એતો ક્ષત્રીથી ઉલટું કહેવાયે, નહીં યોગ્ય આવવું મુજ સગેરે;
આવીશ છતી ઝટ તુજ પાસે, ચિંતા તજે પ્યારી આપ અંગેરે;
હવે જાઉં છું અહીંઆંથી, વાર થઈ મુને બહુ આંહીરે;
સહુ સૈન્ય રાહ જોતું હશે મારી, લડવા જવાને આજ ત્યાંહીરે;

સ્થળ—રણસંગ્રામ.

જયશીખર— દયાળુ દેવ એ રાહ.

સુણો સુરપાળ, તમે મારી વાત, કહું શું હવે થયો સંતાપ. સુ.
સુરપાળ—

શું છે એવી વાત, કરો જોશીકર, ધરો નહીં સોચ, અહો દીલભર સુ.
મારા છતાં શું છે દુઃખ, ઉદાશ કેમ થાઓ પામી અસુખ. સુ.

કહો મહારાજ કરના તૈયાર, હુકમ થાતાં લગાડુ નુ વાર. સુ.
જયશીખર—ગરભવંતી છે તુમ બગની, શીકર મૂને છે બહુ એની. સુ.

શુરે થાશે, તેના કેવા હાલ; તેની આ સમે, કા' લેશે સંભાળ. સુ.

માટે હું કહું, દીલ દુઃખી થઇ; મુકીને આવો,

નિર્ભયસ્થાનં જઇ. સુ.

તમ પ્રિયાને સાથે લેજો; તેની સેવા સેવા કે'જો. સુ.

મુકા એવે હામ, નહીં શત્રુ નામ; કરો એક કામ, સુ.

રાખી દીલ હામ. સુ.

જયશીખર— આશાગોડી.

આશ નથી છતવાની, હવે મુને આશ નથી છતવાની. ટેક.

લસકર આપણું નાશ બહુ થયુંછે, હામ ન રહે મમજની હવે.

કરો સુરપાળ તમે એક કામ; મુકી આવો વન રૂપરાણી. હવે.

છે મર્ભવંતી બેની તુમારી, પ્રસવે પુત્ર જો કાદાપી. હવે.

પુત્ર હોયે તો લે વેર આપનું, મેળવે કીર્તી સદાની. હવે.

સુરપાળ— રાગ સદર.

હામ નહીં આમ હારો, ક્ષત્રી થઇ હામ નહીં હારો. ટેક.

બનવાનુ બનશે કમ્મે લખ્યું તે, શોક નહીં દીલ ખારો ક્ષત્રીં.

મુજ બેનીને મુકી આવું વન, નિર્ભય સ્થાન જોઇ સારો. ક્ષત્રીં.

લડો ત્યાં સુધી શુર દીલ રાખી, શત્રુની ફાજ હઠાડો. ક્ષત્રીં.

આવ્યો હું વેગે મુકીને ઝટ, ચિંતા ચિતેથી વિદારો. ક્ષત્રીં.

સ્થળ—રૂપસુંદરીનું ભુવન.

રૂપસુંદરી— હોંડી.

બેળા સંભુ એક આશરો તમારો.

પ્રાણપતિ કરો સંકટો સંહારો;
 રણમાં જીત આપીને, વિજય કરો અમારો. જોના
 આંખો સોલંકી અમ રાજ લેવા કાને,
 કેમ નહીં પોતે મનમાં કાંઈ લાગે;
 સિંહ સામુ શું શિયાળવું ખિરાળે, આંખો
 કર્ણેડી શિવ આપ પાસે માગુ,
 શિશ નમાવીને આપ ચરણ લાગુ;
 કરો સાંચ પ્રભુ શુ મુજેથી બાપુ. કર
 શત્રુને સંહારી વિજય અમને આપો,
 દુઃખ દાવાનળ આ વિપુતા અમ કાપો;
 પતિને સાંચ કરી શત્રુને સંતાપો. શત્રુ

રૂપસુંદરી— રાગ ગાપીચંદનો.

સુરપાળ વિરાજી, આમ વદોછો તમે શું અહીં. દેક.

સુરપાળ—જટ કરો તૈયારી, મુકી આવું હું આજે વનમાંહી દેક.

રૂપસુંદરી—શું સુખ્યું સ્વામીને મારા કરવા આવું કમ;

કેમ રણડતાં કરવાં આહે, છંડાવી પ્રીત ધામરે. મુ.

સુરપાળ—નહી દોષ દો તમ પ્રીતમને, દોષ કરમને હોય;

અતે વેઠે તે છુટકો છે, મથે મિટાવા કોયરે. જટ.

સ્વામીને તરછોડી બંધુ, જાવુ નહી હું કાંઈ;

રહી અહઃનિશ પ્રિતમ સંગે, કરીશ ભક્તિ હું આંધરે,

સુરપાળ—નહી કરો ખેતી કાંઈ મારી, આમ વીચાર દીલ માંહી;

ખોટી થાજી હું અહીંઆં બહુ, પાણુ આવવું અહીરે.

રૂપસુંદરી—આવા વખતે કેમ તજુ હું, મુજ સ્વામીને બાધ;
 નથી યોગ્ય કરવું એ મારે, તજી જવું નહીં કાંઈરે. સુ.

સુરપાળ—અવસર નથી આ હઠ કરવાનો, જટ તણઆર થઈ જાવ.

તુજ બાબીને લેઈને સંગે, ગુપ્તપણે સીધાવરે. ૩૦

થાશે પુત્રજો તુજને ખેની લે દ્રા સમયે વેર;

શત્રુને નસાડી કાઢી, વશ કંશે આ શહેરરે. ૩૦

રૂપસુંદરી—સઘળી વાત સાચી છે તારી, પણ સ્ત્રી નહીં ધર્મ;

પતિવ્રતમાં ખામી પડે મૂજ, તજવા પીયુ એ અધર્મરે. સુ.

સુરપાળ—પતિ આજ્ઞાથી સીધાવું તેમાં, કોણ અઘટીત કે'નાર;

હવે કરો વીચાર નહીં કાંઈ, જટ મુકી આવું આવારરે. ૩૦

રૂપસુંદરી— રાગ સીતાજીના મહીનાનો

ઇશ કીધું તમે કેમ આમ શાને શતર મુજ થઇ;

કેમ ગર્ભ દીધો આ વખત જઈ પીડ પરહરી.

થાસે વનમાં શા મારા હાલ પીયુ તું શું થશે?

કોણ લેશે મારી સંભાળ વ્રતાંત પીડ કોણ કે'શે?

સ્વામી સંગ છોડાવી કેમ, ખુશી મન તું થાએ;

જાતાં ઇશ કંપે મુજ અંગ, દુઃખ થાય બહુ કાયે;

સુરપાળ—ખેની લગાડો નહીં કાંઈ વાર, જવું ગુપ્ત આપણે;

જાણે શતર તો કરે હેરાન, વળી સુખ તે લણે.

રથળ—વનાશ્રમ.

રૂપસુંદરી— રાગ આખાહરણ.

ક્યાં ગૂમ થઇ ભોળાઇ, કેમ વીસારી બાધ;

હું કષ વખતની ગણ, અરે કયાં જઈને તું રહી.
 શું દુષ્ટ કાળે પૂરી કાઢી, કે શતરઘે હરી લીધી,
 કાડી ખાધી શું જંગલી પ્રાણીએ, થઈ દશા શી તારી જાણીએ.
 તુજ વીના હું બહુ મુઝાઉ, નહી ગમે કાંઈ મુને ખાઉ;
 હાય હાય આ કોપ રો દીનપર; શું ધારયું હાયે તેં ધન્યર.

સ્થળ--કરજીતું ભુવન.

રાગ બિલાવળ.

કૃમ્મમતિ-(સહીયર શું દુઃખ દાખવું.) એ રાહ.

કરવું હવે શું માહરે નથી સુઝતું કાંઈ;
 પ્રતિ વિન થવું કેમ, હું પરવાશમાં આંધ. કરવું
 શું રે દશા તેમની હશે, થયું હશે ત્યાં કેમ,
 છત્યા હસે કે હારયા હશે, હાય જાણું હું કેમ; કરવું
 નશુદી જોતાં વાટ માહારી, બેઠા હશે ત્યાંય,
 હમણા હમણારે આવશે, આવું શી રીતે ત્યાંય કરવું
 નહી ખબર હશે તેમને, પડી દુઃખમાં બોજાઈ,
 મુજ વિના મુઝાતાં હશે, નહીં બેલી ત્યાં ઢાઈ. કરવું
 પડી હું દુષ્ટ પંજ મહી, આવું કેમ કરી,
 નથી ગમ પડતી મુજને, નથી બેસતી કરી. કરવું
 ધડી ધડી આપ સંભારીને, રોડ વા'લા હું બેન,
 આપ વિયોગ સાસે બહુ, કાંઈ પડે ન એન કરવું
 અરે પ્રીતમ આવો અહીં તમે, મુજ વારેરે ધાઓ,
 ખબર લીયો તુમ પ્રિયાતી, દુઃખ દુર હઠાઓ, કરવું

મેહેર કરો હવે ધૃશ્વરા, દીન ઘશી ઉપર;

છોડાવો બંધનથી મુને, આશ્રય તમ હર હર.

કરવું.

કરણ--બધ્યા ન પકડ મુજ ચોલી મસકાઈ રે. એરાહ.

દિસે આ પ્યારી મારી, મન હરનારે;

ચંદ્ર સમ મુખ દેખી, જાઉં વારી વારીરે.

દિસે.

ચાલ એની હંસ સમ, કદળી જંઘા બારીરે;

કટી કેસરી લલિત, રતનો ખૂખી દારીરે.

દિસે.

રકત વણે ઓટ જોના, મુક જાક અણીઆળુરે;

માલછે ગુલાખી લાલ, છુંદણું ત્યાં સાઈરે.

દિસે.

મૃગ ચક્ષુ અણીદાર, લલાટ તેજ દારીરે;

શેષ ફણ શિશપર, શેથી વેણ શારીરે.

દિસે.

બાહુ ગજશુંઠ સમ, કોકિલ કંઠ વારીરે;

દેખી તન તલસે માઈ, મનોહર પ્યારીરે.

દિસે.

આંખ પલકાર જાણે, વિજળી જળકુરે.

બ્રમર ધનુષ પેઠે, ચક્ષુપર બુકેરે,

દિસે.

દીલડી લલાટ કંઠે, મુકતાફળ હારે,

કર સારી ચુડી શોભે અંગુળી શિંગાકારે.

દિસે.

કુસુમતિ--

બેત.

અરે દુષ્ટ તું આમ બોલી ત્રાસે છે શું મુજને;

એક પળમાં જમીન સાથે, કરીશ હું તુજને.

પ્રજાપાળ થઈ કરે, શું તું આમ.

બચવાની આશ હોય તો, તજીદે આ ધામ.

સ્થળ—વનાશ્રમ.

રૂપસુંદરી—(ગાઇ માતૃમાહુરી જલું તેની પાસે) ઐ રાહ.
 દિસે ઉદાશ થયા બધું મારા વહે ચક્ષુ નીર જોધારાં.
 શું ત્યાં વિપરીત કાર્ય બન્યું છે, કે શું શત્રુએ સૈન્ય હણ્યું છે. દિ.
 આવી પડી શું બનેલી તુજપર; કહે મુને જોહ હોય તે સત્વર. દિ.

સુરપાળ.— દુહો અથવા સોરઠાના રાગ.

બેની મારી શું કહું, બેની છે વીપરીત;
 શત્રુ સૈન્ય જીતી ગયું, થઇ બનેલી ઘાત.

રૂપસુંદરી—પિયુને તજવનાર વેરી અલંકાર. ઐ રાહ.

અરર કોપ શું ધરા, કીધો દીનપર;
 દુઃખ દાવાનળ કેમ, કીધો હરહર.
 અરર દશા શી મારી, થશે હવે પ્રાણ;
 પતિ કેમ તજી ગયા મુકી મુને રાત.
 હવે હું કોના આધારે, જીવીશ પ્રભુ.
 પુત્રની લેનાર સાર, કો નથી વિભૂ.
 બાળે પેલે ભવ કેવાં, કીધાં હશે પાપ;
 જન્મતાં વાર તુંતો થયોરે નખાપ.
 પુરવ ભવે શાં પાપ, મેં કીધાં હશે;
 હાપ હાપ દીન કેમ, દુઃખમાં જશે.

લલિત છંદ.

અરર નાથજી, કેમ પરહરી. મુકીને તમે કેમ મયા મરી;
 પુત્ર મુખતો, ન જોયુ તમે; મન મુઝાય છે, આ સમે.
 કહી બાપા કોને તે જોલાવશે; લાડ લઇ જોળે, કો' લગાવશે.

કેમ કરેં ક્યાં જઈ રહું, દુઃખ આ માહર, ક્યાં જઈ રહું.
 દુરશા થઈ, મારીરે હવે, અરર પિયુ, તુજને જવે.
 દુઃખ આ દોહલુ, કેમ ખમાયરે, અરર શું થશે, હાય હાયરે.

સ્થળ—કરણીશ્રમ.

દુષ્ટભતિ—

દીડી.

ભલી બાધ જરા માનને કહ્યું મારું,	
નથી થશે બેની તારું સર્વ સારું;	
તુજ દુઃખ દેખી હૃદય બળે મારું.	ભલી૦
પવન આવે એવી પીઠ દેવી વાલી,	
મત કરવો નહીં તારે બેની ખાલી;	
દુઃખ દુર કરી સુખ લે તું સારું.	ભલી૦
નથી કોઈ વાતનીજ ખોટ આંહી,	
જાને દીગીરી તું ધરે મનમાંહી,	
ભોગવ ભોગવિજ્ઞાસ દુખ કરી ન્યારું	ભલી૦
નથી તને બીજી સુખ આશા કાંઈ,	
સુખ સંપતિનો ભોગ લે તું આંહી;	
નહીં ખાર બેની દીલ વિશે ધાર.	ભલી૦

બિહાગની લાવણી.

કુસુમભતિ—(મુજ ઉપર ગુજરી પીતા પાદશાહ બાણી) રાહ
 શું કરે કમળત ચક્રવાદ, વીયાર કાંઈ દીલ કર;
 અરે દુષ્ટ જરા તું રાખ, શિર ધશ્વર ડર.
 લાવણી થઈને, કુલટાપણુ શું કરે;

ધીઃક ધીઃક છે તુજ અવતાર, જીવે શું અરે.
 શી જાત અને માત તાત, કાણુ છે તારાં;
 કેમ કરવા શીખી કામ, આવાં હતારાં.

સ્થળ—વનસ્થાન.

૨૧મુંદરી—

રાગ આધવજનો.

કેમ રૂદન કરી બાળ હું દુઃખ શાને કરે,
 તુજ રૂદન જોઈ, કંપે મારી કામજો;
 દીલાસો દેનારો નથી કોઈ આ સમે,
 છાનો રેને પુત્ર રોયે શું થાયજો. કેમ૦

બાપુ મારા રોયે દુઃખ દીલમાં થશે,
 જશે નહીં કાંઈ તારા મનનો સંતાપજો;
 દીધા મશે દુઃખના દાડા આ સમે,
 વેઠવા પુરુષ તે બમીને પરિતાપ જો. કેમ૦

સીલગુણસુરિ—

રાગ મા૩ ગોડી.

કાણુ, બાપ રૂઓ કેમ અહિયાં, કેમ દુભાવો આરે કનૈયા;
 દેખુ ઉત્તમ કુળની તમને, જો દુઃખ હોયે કહો અમને.
 કાણુ લાવ્યું કહો કેમ આંહી, નહી શીકર મન મન કાંઈ;
 ૨૫મુંદરી—(અરે સાધુ જન, આવ્યો તુમ પાસ) એ રાહ.
 સુજો સાધુ, તમે મારી વાત, અમે દુખી, છપએ પુત્ર માત.
 નથી કે'વા, આ'તું મુજ મન, કે'વાં મારં, કુજો સહુ તન,
 આવ્યો ભુવડ, પીપુની સામ, તેમાંથી બન્યું આ વીપરીત કામ,
 હતી ગરબવંતી, હું નાર; તેથી કાઢી, છાની પુર બાર.

સાથે મુજ, બાત બોજાઇ; બેને મૂકી ગયો બાઇ.

મયો તે ક્યાંઇ, શું થયું ત્યાંઇ, ગઇ બોજાઇ, દુઃખી કરી અહીં
હરી શતર ગયો હરી લઇ, તેથી આંહી દુઃખી બહુ થઇ.

અરે હાય શો, કરવો ઉપાય, નથી સુબતું મુને હવે કાંઇ.

જોઇ પુત્રને, રહું છું આંહી, ખબર લેનાર, ગયા તમે કાંઇ.

શીલગણ—

(અધાખચ મહોખત તોડી બે દરદી દીવાના.) એ રાહ.

નહીં શોચ કરે, [૨] બેની મનમાંહી લગાર;

સાંચ વિભુજી કરશે તમોને, દયા આણી આવાર.

ચાલે મુજ સંગે, [૨] દીલથી ડર દુર કરીને;

પોષણ મુખેથી થશે તમાર, બેસશે ત્યાંહી કરીને.

વિનય પુર્વક, [૨] વૈયાચય ત્યાંચ તમારી;

દુઃખ કાંઇ નવ દેખશે, બેની ચાલો સંગે અમારી.

આપુ શુભ ઠામ, [૨] રેવાને તમને બાઇ;

હરકત નહીં કોઇ વાતની, સુખ પામશે આવે ત્યાંહી.

આ બચે ઠામે, [૨] નહીં રેવું તમને યોગ્ય;

કરો ન વાર લગાર બેની, સંગે આવવું જોએ.

સાચવશે શીલ, [૨] નહીં બચ પામે કોઇ વાતે;

પુલ પણ જળવસો સારો બેસીને નિરાંતે.

સ્થળ—કરણ સ્થાન.

રણ— સોરઠ ગજલ.

કેમ પ્રિયે હવે શું તું કહેછે, વખત વીતી જાય છે

૨૬.

વામદો પુરો થયો, હવે જાણીશ નહીં પાછો ગયો.

માટે વિચાર તું મન કરી, જવાબ દે પ્રિયા હવે. કેમ૦

તુજ કારણ સંકટ સહ્યું, તુને દેખી દુઃખ મુજ દૂર થયું;

હાથ હાથે નિરાશ ના તું, થા પ્રિયા મારી હવે. કેમ૦

હમંગથી બોલ સંગ મુજ, કરું બધું કારણ તુજ;

આવ બેશ મુજ ઉછરંગમાં, નહીં પામે દુઃખ જરી અહીં કેમ૦

નહીં જાણતી હવે મળશે કંથ એતો પરીવરીયો સ્વર્ગ પંથ;

રોશ દીલથી દૂર કરીને સુખી રહે હમેશ આંહી. કેમ૦

કુસુમતિ—ક્ષત્રી કલંક કેમ લેશેરે. એ રાહ.

શું સુખથી આ બોલે વચન દૂષ્ટ તું પાપી આજ આંહીરે;

તુજ શબ્દ સાંભળી ધુજે તન, દૂષ્ટ તું પાપી આ શું વહેરે. ટેક.

કેમ કામમાં બની અંધ આજ, દૂષ્ટ તું પાપી આ શું વહેરે.

કેમ વિચારી તે કુળની લાજ. દુષ્ટ૦

તારી જીભ કેમ દુરી નવ જાય, દુષ્ટ૦

આવું વદતાં હેરાન ચમક કાય, દુષ્ટ૦

હુ શુરીક્ષત્રાણી શુરવીર. દુષ્ટ૦

તુને દેખી નહીં હાર દીલ ધીર. દુષ્ટ૦

સ્વત કટકા શરીરના ચાય, તો સતીત્વ નહી તજીરે. ટેક.

કદી રૂવે રૂવે કીડા પડે કાય, તોય૦

આથી પડે મુને અદકાં દુઃખ તોય૦

નથી જ્ઞેષ્ટતું પાપી તારું સુખ દૂષ્ટ પાપી તું આ શું વહેરે

તારા મહેલ, બગીચા, બળી જાઓ. દુષ્ટ૦

તારી ભવિષ્ય બળી રાખ થાઓ. દુષ્ટ૦

લે આવ તને અખાડુ સવાહ. દુષ્ટ૦

ક્ષત્રાણી સામે શું કરે બકવાદ.

૬૫૦

સ્થળ—જંગલ.

રાગ પરજ.

કુસુમ—કહું શું દુઃખની કાણીરે, કેતાં આવે આંખે પાણીરે, ટેક
અતિ વિપતિ સેતાં કરતી, આપ બેનીની સેવા;
એક દિવસને સમયે એવું બન્યું, ગદ્ ગદ્ લેવા. કહું
થોડે થોડે હું વીણતી કાળો, આવ્યો પુઠેથી કરણ;
એકદમ ઘેરી લઈ બનાવી, બેભાન થઈ પડી ધણ. કહું
ત્યાંથી લઈ આવ્યો નીજ ધામ બણી, પડી નહીં મુને ખબર;
આવ્યું જાન ત્યારે શોક પામી, કેદ થઈરે જખર. કહું
બે તણ દીવસે આવ્યો પામી, શિળ કરવા ભંગ;
ઘણું ઘણું સમજાવી કાઢ્યો, અડવા ન દીધો અંજ કહું
મુજ મુજેથી અપાર અપશબ્દો, કહ્યા મેં તેણી વાર;
ધરણું નહીં કાંઈ પણ તેને મનમાં, ડગ્યો નહીં તલભાર કહું
જેમ તેમ કરી પાછો કાઢ્યો ત્યારે, મોકલી નીજ કુલ્તા વાર;
આડુ અવળું સમજાવા લાગી, મુને એને તેણી વાર. કહું
હાંશ થઈ નહીં પુરી તેથી, મોકલ્યો દુષ્ટને પાસ;
આવી મુને ધમકાવા લાગ્યો, પુરી થવાનીજ આશ, કહું
પડી હતી તરવાર બાજુપર, લઈ તેના સામી થઈ,
એક ધાગે ઉડાવી દીધો, ત્યાંથી નાશી આવી અહીં, કહું

સ્વરૂપાળ— ભેરવી ગઝલ.

દુઃખ તે સહ્યું બહુ, સૂણી શોક પામ્યો સદા,

કાપી બહાદુરી તેથી મુજ, દુખતોરે દૂર થયું. દુઃખ૦
 સત્રાણી શુરી હરી, તુજ ધર્મ હાથે ધરી,
 દુષ્ટી ન કરી જરી, તેથી બહુ સંતોષ થજી. દુઃખ૦
 ટેક નેક સાચી રાખી, પ્રીત શુભ પ્રીતમ દાખી,
 અનિતિને દુર નાંખી, શુર તેં બનાવ્યું બહુ. દુઃખ૦
 દુષ્ટે કાપી દુઃખી પત્નિ, કેમ પામું દિલ શાંતી,
 વૈર ભેવા થઈ ખાંતી, હરી નહીં બેસું કંઈ હું. દુઃખ૦
 હાથ વાલી વિયોગ તારો, સાલતો બહુ ભારી,
 સુણી બેની મુજ સુખથી, તુર તો ઉડી ગયું. દુઃખ૦
 જરા ન બેઠો ત્યાંજ હું, વેગે શોધે આવ્યોહું,
 મળી મુને આંહી પ્યારી તું, તેથી સુખ પામ્યો બહુ. દુઃખ૦
 બનેલી સ્વર્ગવાસ થયા, તેથી ભટકતા રહ્યા,
 સુખતો સધળાં ગયાં, હાય થયાં દુઃખી સહુ. દુઃખ૦

સ્થળ—૩૫સુંદરીનું સ્થાન.

સુરપાળ— નારાયણ નરસિંહ નરોત્તમ. એ રાહ.

બેની મારી ક્યાં જઈ શોધું, સુજ પાડે નહીં કાંઈ મન.
 શું વાધ કે વર આવી લઈ ગયું, કે દુસ્મન દળે હરી તનેરે. બે.
 વિભુ કાપાં શાં પાપ પેલે બને, કેમ દુઃખી તું કરે અમનેરે,
 વાદળ ઉપર વાદળ આવે, એક કાઢે બીજું તૈયાર કરેરે. બે.
 ક્યાં જઈ મળુ પ્રીય બેનીને, ભાણેજ ટળવળતો ક્યાં હશેરે,
 વિશ્વંભરા દીન દયાળુ દેવ, હવે અમારું શુરે થશેરે. બે.

માલીની છંદની ચાલ.

પ્રીય બધુ મારા, આવજો સીધી વાટે,
 પ્રીય બધુ મારા, પાટલીપુર ધાટે.
 મધ હું દુઃખી તેથી, સીલગુણસુરી સજે,
 અતિશય અકળાઈ, દુઃખ પામી બહુ અંગે.
 તમ ભાણો બેની, છેરે હયાત,
 નહીં કરવી ચિંતા, આવજો સિદ્ધ ભાત.

શીખરણીની રાહ.

અરે બેની મારી દુઃખ પામી તું ખરે અતી,
 કાધુ શું તેં આમ, ધણ આવી શુ કાધી મતી.
 કાધાં શાં તુજ પાપો, અમ ધર્મેથી શું ? અધરીત કાધુઃ
 શી નિતી અમ તોડી, જોડી કર નમીએ વિશુ.
 અહો સુખના દાતા, ત્રાતા તૂ ત્રીભુવન ધણી;
 પાપો માફ કરીને, હવે જ તું અમ ભણી.
 અહો પ્રિયા મારી, ચાલો ત્વરાથી બેની કને;
 નહીં જોડી ચાતું એ વીના દુઃખ થાય બહુ મુને.
 જોજાં તેને જ્યારે, ત્યારે સુખ પામુ પ્રિયા;
 એ વીણુ સરવે સુતુ ભાસે છે મૂળને ત્રિયા.
 સ્થળ—પાટલી પુરમાં શિલગુણસુરીનું સ્થાન.

રૂપસુંદરી—જનુની જીવોરે ગાપીચંદની. એ રાહ.

બધુ મારા આંહી કાયાં થકી, આવ્યા અચાનક આ વારણ;
 ખબર દીધી કાણે આપને કહો મુજને અત્યારણ.
 સુણવા રાખું હોંસ દીલમાં ટેક.

સુરપાળ—આવ્યા અમે આપસ્થાનમાં જોયું મેં તેણીવારણ.

દીઠાં નહીં મેં આપને. તેથી દુઃખ થયું અપારજી,
સુણો બેની વાત કહું હું જે.

કુસુમતિ—શોક કીધો બહુ તે મન થયા નિરાશ અપારજી;

પછી નજર મુજ ભીત પર, લખ્યા અક્ષરે શું સારજી. સુણો.

સુરપાળ—વાંચ્યુ પ્રીતેથી ત્યાં જઈ. જેથી પામ્યો સંતોષજી;
નહી ઘડી ત્યાં ઉમા રેતાં આવ્યા અત્રે પુર જોશજી. સુ.

રૂપસુંદરી—સાળાં તાળાં છે બન્નેજણા કેમ ગ્તાની તમ મુખજી.

કુસુમ—તમ પાસેથી ગયા પછી, પામ્યાં અપાર અમ દુઃખજી.

રૂપસુંદરી—સત્વર તે કહો મુજને, અંધુ મારા આ વારજી;
ક્યાંથી મળી તુમ પતિ આ, કેતાં લાગાડો ન વારજી. સુ.

કુસુમ—આપ રમ્યથી- ગઈ હતો, કાળો લેવાને બાઘજી;

આવ્યો પુરે દુષ્ટ દલ લઈ, કીધી મૂજ પર ચડાઈજી. સુ.

બેભાન કરી મુને લઈ આવ્યો, નીજ અવાસની માંહીજી.

પતિ થવા કીધું મૂજને, ના સુણી દુઃખ દીધું સાંહીજી. સુ.

અપાર કળો સહી નહીં ડગી, કીધો દુષ્ટનો નાશજી;

તરત સાંધી ચાલી નીકળી, આવવા સ્વામી પાસજી. સુ.

પડતાં રખડતાં બન્ને મળ્યાં, ઘેર રણ્યની માંહીજી.

નીશા અંધારીના સમે; પામ્યા દંવતી સુખ બાઘજી. સુ.

રૂપસુંદરી—દુઃખ સચું અતિશય તમે સુણી ધુજે મુજ અંગજી.

હવે કરીએ ઘણ પ્રારથના, મળી આપણ સંગજી.

ધનાશ્રી ગજલ.

કુસુમતિ
વનરાજ
સુરપાળ
કુસુમતિ

(વીનતી ધરજો ધ્યાન. ઓ રાહ.)

કરીયે પ્રભુજી પરણામ, પ્રીતેથી કરીયે પ્રભુજી પ્રણામ.
 સુખના કર્તા દીન દયાળુ, સૌ સ્થળે તુજ ધામ. પ્રીતેથી.
 અમ દુઃખ હસીને સુખ તું કરજે, સા'ય કરો સૌ કામ પ્રીતે.
 આપ કૃપાથી મળીયા પાછાં, દીનજીવ આ ધામ. પ્રીતે.
 હે જગજીપાક દીન દુઃખ ટાળક, હોંશથી લખએ નામ. પ્રીતે.

સ્થળ—શિલગુણસુરી સ્થાન.

ભુપ કલ્યાણ.

વનરાજ—પ્રીય માતૃશ્રી, આપો રજા કૃપા કરી;
 રણમાં જવા આજ, હોંશ મે ચીતે ધરી. પ્રીતે.

સત્રુને ત્રસાડી વાળુ મુજ પીતાનું વેર;
 જગ મચાવું તેની સામા, લેવા આપણું શે'ર. પ્રીતે.

રૂપસુંદરી—હજી પુત્ર તુંછે બહુ નાનો, યુદ્ધમાં શું સમજે;
 માટે આજા આપું નહીં હું સાંતી મન ધરજે.

પ્રીયપુત્ર તમે આશું વદો; વખત હજી ઘણો, માટે વાત જવાદો.

વનરાજ—માતા મારી આમ વદો શું વિચાર્યા વીણ વાત;
 કાડી નાજણી નારી જાતી, કરે હાથીની ધાત. પ્રિય.

જખરો હાથી અંકુશ નાની, તેનાથી વશ રહે;
 બાળુડો વિધું ડંખ મારી, ઉપજાવે દિલ ખેહ. પ્રિય.

રજ ધુળ ઉડી ચક્ષુ માંહી, અંધ બનાવી દે;
 ક્ષત્રી બચ્ચો થઈને એનાથી ડરવવાનો કે? પ્રિય.

સુરપાળ— ગજલ.

રજ આપો એની મારી, યુદ્ધે જવાની;
 યુદ્ધે જવાની કે એની રણે જવાની. રજ.

જાને કરો વિચાર તમે, થઈએ રવાને;

ખુશી થઈ રજા આપો, અમને જવાને.

રજા.

મુજ સંગે મોકલો, તમ પૂત્રને તમે;

શત્રુ ત્રસાડી વેહેલા આવશું અમે.

રજા.

ધનાશ્રી ગજલ.

રૂપસુંદરી—

ધન્ય ર સ્તુતિ.

વિનતી ધરજ્યો ધ્યાન, જન સહુ વિનતી ધરજ્યો ધ્યાન.

કરજો રક્ષા દીનાનાથ, પુત્રની તમે કરજો રક્ષા દીનાનાથ. ૨૬.

યુદ્ધમાં તેને સાંચ થજો વિભુ, જોડી કહું હું હાથ. પુત્રની.

પ્રભૂ આ શિશુ છેજ તમારો, જય મુજબ્રાતની સાથ. પુત્રની.

રંક દાશીપર દયા લાવો, કરણા કરી હે નાથ. પુત્રની.

સ્થળ—વનાશ્રમ.

વનરાજ—

ગિતિ.

મામા શત્રુ આવે છે, હયગજ બળદો સુખપાલો લઈને;

લાલો લુટી લઈએ, સત્વર આપણુ છાની રીતે જઈને.

સારંગ ગજલ.

લજિતસિંહ—મૂખ આશુ લઈને જઈએ, રાજની કને;

સૌ સૌને સ્થાને જઈએ.

નિતિરામ—એમ કેમ બને,

જઈએ નહીં આપણુ લાંતો, રાજ કાપે બહુ;

માટે ચાલો સત્વર જઈએ, અર્જ કરવા સહુ.

એતાવીએ જઈ રાજને, શત્રુ કરે હાર;

લજિતસીંહ—જમશું તો આપશે રાજ, ઠપકો અપાર,
નિતિરામ—તોયે પણ જવું જોઈએ, જાણ કરવા કાજ,
વિવેકજી—નહીં તો 'ખાપ દાદાતણી, આખરે જાયે આજ

સોખ્યુ વિસવાસે કાજ, મહારાજાએ આજ,

મુરસીંહ—ચાલો વીરો જમએ આપણુ, જાણુ કરવા કાજ.

ઉલટરામ—હાહા ખરી વાત.

હીંમતચંદ.....ચાલો.

લજિતસીંહ.....મહારાજાની પાસે તૈયાર થાઓ સૈાતમે

નિતીરામ.....જમએ દોષ કરવા નાશ.

સ્થળ—કલ્યાણ નગરમાં ભુવડની કચેરી.

સર્વ માણસો—[કહુ શું નશીબે દુઃખીઓ કીધો છો એ રાહ.

અરજ સુણો નામદાર અમારી, હવે શત્રુ સામે કરો તૈયારી. અ.

મમા અમે જેની મુકવાને કાળે, વનમાં લુટી કીધા અમને બીખારી અ.

હય મજ સુખપાલ ધન માલ સર્વે, પટાવી લઈ માર્યો મારરે મારી અ.

સાંકડી નેળમાં રોકી દબને, રસ્તો ન રાખ્યો નાસવા લગારી. અ.

સુણતાં થઈ જાણુ મુરખાણ સંગ ભાણુ, બીજા અનેક માણસ શસ્ત્ર

ધારી અ.

દોડતા પહોડતા આવ્યા ખખર કે'વા, પુઠે હતો બયરે બચંકારી. અ.

કરો મા'રાજ દોષ ક્ષમા સહુ, કહીએ અત્રે અમે થઈને લઃચારી. અ.

ભુવડ—[મુજ ઉપર ગુજરી પીતા પાદશાહ જાણી) એ રાગ.

શાને ધરવી હવે મન ધીર, ઉઠો સરદારો,

ઝટ જઈ હવે ત્યાં, શત્રુને સંહારો.

હજી પાપી જીવતા, કેમ રહ્યાછે જગમાં,

હવે ચાલો આપણુ, જમ દબાવીએ નભમાં.

કેમ સતાવે સીંહને શીયાળવાં થઈ આજે,

મુજ સાથે કરવા વેર, કેમ નહીં લાજે.
હજી કાલ સવારે, માર્યો પીતા મેં એનો,
એ કેમ ભુલી તે, મગરબી થાય શેનો.
હજી મુજ સપાટા, જોયા નથીરે જરાયે,
થું તે મન રાખી હામ, લડવા ચાહે.
કોઠો સરદારો સૌ કરો ન વાર લગાર,
દુષ્ટોને પકડાવા, હાથે ધરો હથીયાર.

સ્થળ—જંગલ.

સુરપાળ— છે જન પાળક એ રાહ

ચાલો શુરવીર સરદારો સહુ, જંગ મચાવવા કાજે.

સોલકી આવેછે સામો, તેના સામા લડવા જમો,

રણમાં જીજી કાઢો નામો કીર્તી લેવાને કાજે; ચાલો.

બળરામ—હુંહું બહાદુર બહુજ સુરો, નહી કોઈ વતેછું અધુરો

જોળી જોળી શત્રુ માર; ફેટલાકોને ધરણી દાળ

અપાર આકાશે ઉરાડુ સુખે સુવુ નહીં સાંજે.

સરદાર—ચાલો જલદી થાઓ તૈયાર, દુશ્મન દુર હઠાવા આવારે.

તાકી તાકી મારો તીર; રણમાં જીજી ક્ષત્રી વીર,

દીલમાં ધારો સારી ધીર, કાઢવા આપણી દાજે ચાલો.

૧ સિપાઈ—મહારાજ ન કરે કાંઈ શરો એકધું હું શીપાઈ,

મુજને એનાપર બહુ વેર, બહુ સાલેછે નેણમાં ઝેર.

તેથી વરતાવીશ હું કેર હામ રાખીને આજે ચાલો.

વનરાજ—બતાવશે જે રણમાં શૂર, ન્યાલ કરીશ તેને ભરપુર

લડો સામા રાખીને હામ, કાઢો શત્રુઓમાં નામ.

કુંડ મચાવો હામે હામ, સજ્જ લેવા કાજે. ચાલો.

સ્થળ—પાટલીપુર સિલગુણસુરી સ્થાન.

વનરાજ— મરાઠી ચાલતી સાખી.

વિપરીત કાર્ય બન્યું માતૃ મારી, મામાનો થયો સંહાર;
 દુષ્ટરે દુશ્મન વેરી થઇને, કરતાં લગાડી ન વાર.
 હાય નથી હવે કોનો આધાર, ન રહ્યો કો' સા'યકાર;
 વાડ વિના વેસો કેમ ચડે માતૃ ધણ કીધો નીરાધાર.
 મામા વડે ફરતો' તો સુખમાં, દુખ નહી ધરતો લગાર;
 હાય દીનાનાથ આમ શું કીધું, દુઃખ દીધું તે અપાર.
 જાણી નહીં કેમ દિલમાં દયા તે, હાય વિશ્વંભરા નાથ:
 અપાર કષ્ટો નાંખી અમ શિરપર, દુઃખી કીધાં કૃપાનાથ.
 હજી તમારૂં શું રૂણ શિશુપર, જેથી દયોછો આમ દુઃખ;
 વન વન રખડયાં, ભુખ તરસ વેડી, હજી ન આશા સુખ.
 કૃપા કરી હવે મહેર કરોને, દીનબંધુ દીનાનાથ;
 આપ ચરણે હું શિશ નમાવું પ્રણમું જોડી હાથ.

રૂપસુંદરી—(દાસી કેમ અંદલાગા આવતી નથી) એ રાહ.

હે બ્રાત મારાં ક્યાં ગયો, અમને મૂકી આવાર;
 તુજ વીણ નથી કોઇ સાર, અમારી લેનાર. હે બ્રાત.
 તુજ ભાણેજ હજી નાનો છે, નાનો શું કરશે એ રાજ;
 સા'ય હવે તેને કોણ કરશે, રાજના કામ કાજ. હે બ્રાત.
 દુઃખ અમારી સાથ રહ્યો, હે વીરા ભરપુર;
 સુખ વેળા જતો રહ્યો મુજથી દુર.— હે બ્રાત,
 સુખનો સુર્ય ધશે ઉગાડ્યો, ત્યારે તુ ચાલ્યો,
 દુઃખના દરીઆમાં બંધુ, તું બહુ માલ્યો. હે બ્રાત.
 તુજ જેવા બ્રાત જન્મમાં, યોડારે થાશે,

હે ઘણ કરને સ્વર્ગે વાસ, માયુ તુજ પાશે. હે બ્રાત.

રાગ બિલાવર.

કુસુમમતિ—વિભુ વધારયું દુઃખ તે, મુજ વાલમ લઇ;
 દયા ન ધરી કેમ મન વીશે, હું તે નોધારી થઇ. વિભુ.
 દુઃખ ઉપર દુઃખ આપીયું, ઠરી દામ ન કાંઇ;
 જરા થયો તો આરામ તે, પછી ગ્લાની જવાઇ. વિભુ.
 પિયુ મારો કેમ પડાવિઓ, શું પડયું તારે કામ;
 જનમ તણીરે દુઃખી કીધી, હવે રહે ન દીલહામ. વિભુ.
 કીધાં હશે શાં પાપ મે, પેલે ભવનીરે માંહી;
 આ ભવમાંરે આવી નડે, શું મુજને આંહી. વિભુ.
 લીલાં તે વન શું મે બાળીયાં ? ખાલ્યાં સરિતા નીર ?
 ધાવતાં બાળ વિછોવીયાં, રણમાં લુટ્યાં શું ચીર. વિભુ.
 વાડ વેલા જુદા પાડીયા, પાડી પ્રિતમાં ભંગાણુ;
 હર્ષમાં શોક વરસાવીઓ, શું પડાવી ચીસરાણુ ? વિભુ.
 કેવાં અઘોર પાપ મે કીધાં, પડે નહીં કાંઇ ગમ;
 તેથી આવું દુઃખ ભોગવું, હુંતો થઇને અધમ. વિભુ.

દક્ષણી રાહની લાવણી.

પ્રીતમ ક્યાં ગયા મુને પરહરીરે.
 દુઃખી થાજી, ગમે ન ખાજી, હવે ક્યાં જાજી, શોક સમાજ;
 શું બેસું હું ઠરીરે. પ્રીતમ.
 કાજે ના ધરી, દયા દીલ જરીરે;
 પકડી લઇ, નાખ્યાં ખઇ; મર મુજઇ, કહું શું અઇ;
 આપ વિના મરીરે. પ્રીતમ.

દુઃખ હવું તોયે, જરી નહીં ડરીરે;

નેતી સુખ, પામતી સુખ, તજતી દુઃખ, ભાગતી ભુખ;

હવે દશા શી મારીરે. પ્રીતમ૦

શું થશે હવે, પડે ન ગમ જરીરે,

એક સ્ત્રી—કરે કલ્પાંત, મળે ન કાંત, થાઓ શાંત, રાખો ન બ્રાંત.

દુઃખ ન ધરો જરી રે. પ્રીતમ૦

વનરાજ—મામી માહારી, દુખ ન પામો જરીરે ટેક.

રહોને અહીં સુખી થઇ, કરો ન કંઇ દીલની મહી,

નણો પુત્ર ખરીરે. મામી૦

માતૃ સમાન હું, રાખું તમ સંભાળીરે,

નણો પુત્ર ખરીરે.

કહો તે કાર્ય કરવા તઇયાર, શોક નીવાર, સુખ સાર્થ,

રહો આંહી વિચારીરે. મામી૦

૩૫મું દરી—

ગીતી.

રહો ભોળાઇ સુખે, ધર તમારૂં નણીને પાઇ,

શોક ન ધરશો લગાર, તળે તમારી દશા જે દુઃખદાઇ.

ચિંતા ચિતમાં ન રાખો, આપ પ્રતાપે પામ્યાં સહુ સુખ,

બહુ તમારૂં થળે અમ તણાં વામ્યાં આપે દુઃખ.

સ્થળ—પંચાસર.

વનરાજ—

ગીતી.

ક્યાં ગઇ બેની શ્રીદેવી,

શ્રીદેવી.....આ રહી શું કહોછો મુજને.

વન૦—તીલક કરો આંહી આવી, લ્યો શીરપાવ જે આપું હું તમને

વીરા ચાંપા આવો. ગૃહો પ્રધાનની પદવી તઇ ભાઇ,

નામ શેહેર અણહીલપુર રાખી ફેરવો મારી દુવાઇ.
અણહીલ આપ પ્રતાપે, પામ્યા પુણ્ય ચિલાસો સુખ સારાં;
સંકટ સઘળાં તેમનાં, કાપો વિભુ જે હોયે નકારાં.

શ્રીદેવી—

રાગ માઠ.

કરે નચિંતા કાંઈરે, શુભ ઇશે સહુ કીધું. ટેક.

દીલગીર નહીં થાઓ ભાઈરે, શુભ ઇશે સહુ કીધું.

કુસુમમતિ—રહેા સદા સુખમાં, ધરે ન દિલે દુખ,

બનવાનું તે બને વા'લા, કર્મે લખ્યું દુઃખ સુખરે, શુભ.

અ'પકલાલ—પેલા ભવના સખધથી, મળીઆંરે અમે,

તે માટે ઉપકાર શાનો, માનો છો તમે અરે. શુભ.

અણહીલ—દુષ્ટે દુષ્ટ બુદ્ધીથી, કીધીરે હેરાન;

ઈશ આખર સા'ય કરી, છોડવ્યા તમ રાનરે. શુભ.

વનરાજ—કીધાં હશે પાપ પેલે, ભવ તે નડીમાં અહીં;

માટે કર્મ આપણાનો, પર દોષ દેવો નહીં અરે. શુભ.

શ્રીદેવી—થવાનું તે થઈ ગયું, હવે ન કરવો શોક;

હવે સર્વ વિદારીને, રાખવા ખુશી લોકરે. શુભ.

સર્વે—આયુષ્ય અખુટ ભોગવો, કરશે સત્યથી રાજ;

પાળી પ્રજા પુત્ર તુલ્ય, નેકી થઈ મહારાજરે. શુભ.

ન્યાય અદલ આપવો, રંકને વળી રાય;

એવો ધર્મ જે રાજનો તે, પાળો સુખેથી કાયરે. શુભ.

સમાપ્ત.

નાટકો ખખર:

સરખે પુસ્તકો વેચનારાઓને તથા ખરીદ કરવાનાઓને
અમે નીચે સહી કરનાર ખખર આપીએ છીએ કે આમારી
પાસે તમાસ જાનનાં પુસ્તકો એટલે સંસ્કૃત, પારસી, હાન્સ-
કીઓ; તથા તમામ જાનનાં નાટકો બીજીરે હરેક પુસ્તક
વેચાથી અગાસે બેઠકો લેમણે મંગાવી લેવાં.

પુસ્તકો વેચનાર
શ્રી. ડાકીર } બુક સેલર-તરબીવન રણછીર.

